

EEDER

100* Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Durgun, H., H. (2023). "Hakkı Tarık Us'un *Kitap ve Kitapçılık* Mecmuası". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 38-57.

H. Harika DURGUN*

Hakkı Tarık Us'un *Kitap ve Kitapçılık* Mecmuası**

Hakkı Tarık Us's Kitap ve Kitapçılık Magazine

ÖZ

Türk basın tarihinde gazeteci, yazar, kitap koleksiyoneri olarak tanınan Hakkı Tarık Us, *Tanin*'le başladığı gazetecilik hayatına *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, *Hakikat* gazeteleri, *Aşiyân*, *Rûbab* dergileri ve yayınımlarını kardeşleriyle birlikte üstlendiği *Vakit* gazetesine devam etmiştir. Yazarın kitaba olan merakı onu, *Kitap ve Kitapçılık* adlı bir dergi çıkarmaya yöneltmiştir. Bu makalede, *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin tanıtımı amaçlanarak yayın faaliyeti hakkında bilgi verilmektedir. 1 İncincikanun (Ocak) 1936 - 15 Nisan 1937 tarihlerinde on beş günde bir yayınlanan dergi, toplam 30 sayı çıkmıştır. Derginin yayın direktörlüğünü Refik Ahmet Sevengil üstlenmiştir. *Kitap ve Kitapçılık* dergisinde matbaa, kütüphane, kitapçılar ve kitapseverler hakkında yazılar yayınlanmış, yerli ve yabancı basının eserleri tanıtılmıştır. Derginin yazar kadrosunda Refik Ahmet Sevengil, Niyazi Ahmet Banoğlu, Asım Us, Ömer Rıza Doğrul gibi önemli isimler yer almıştır. Ele aldığı konularla önemli bir boşluğu dolduran *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, aynı zamanda Türk kültür tarihine de hizmet etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hakkı Tarık Us, *Kitap ve Kitapçılık*, dergi, kitap, kütüphane.

ABSTRACT

Hakkı Tarık Us, known as a journalist, writer and book collector in the history of Turkish press, continued his journalism career, which he started with *Tanin*, with *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, *Hakikat* newspapers, *Aşiyân*, *Rûbab* magazines and *Vakit* newspaper, which he co-published with his brothers. The author's curiosity about books led him to publish a magazine called *Kitap ve Kitapçılık*. In this article, the promotion of *Kitap and Kitapçılık* magazine is aimed and information about its publishing activities is given. The magazine was published every fifteen days between January 1, 1936 and April 15, 1937, with a total of 30 issues. Refik Ahmet Sevengil is the editorial director of the magazine. Articles about the printing house, libraries, bookstores and book lovers were published in the *Kitap ve Kitapçılık* magazine, and the works of the local and foreign press were introduced. The magazine's writer staff includes Refik Ahmet Sevengil, Niyazi Ahmet Banoğlu, Asım Us, Ömer Rıza Doğrul. *Kitap ve Kitapçılık* magazine, which fills an important gap with the subjects it covers, also served the history of Turkish culture.

Keywords: Hakkı Tarık Us, *Kitap ve Kitapçılık*, magazine, book, library.

* Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, harika.durgun@cbu.edu.tr

** Bu yazı, 21-23 Eylül 2022 tarihlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde düzenlenen Uluslararası Geçmişten Günümüze Manisa Sempozyumu II'de sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

[Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 29.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1397854

Giriş

Türk basın hayatında “Us Kardeşler” olarak bilinen Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us ve Hasan Rasim Us Manisa Gördeslidirler (Us ve Gezgin, 1958: 22). 1889 doğumlu Hakkı Tarık, ilk ve orta öğrenimini Gördes'te tamamlamıştır. Küçük yaşta başlayan okuma hevesi onu edebiyata yaklaştırmıştır. Özellikle Gördes Posta ve Telgraf müdürü İsmet Bey'in yönlendirmesi ve kütüphanesini ona açmasıyla okumaları bir program dahilinde ilerlemiştir. En beğendiği şairler Abdülhak Hamid ve Tevfik Fikret olmuştur. Gördes'e kaymakam tayin edilen Şair Eşref'le tanıştıktan sonra İzmir ve İstanbul'daki dergilere, gazetelere yazılar, şiirler göndermeye başlamıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İzmir'e sık aralıklarla giden Hakkı Tarık, o dönemde İzmir'de çıkan *Köylü* gazetesinin sorumlu müdürü Mehmet Refet'le tanışır. Onun dergi ve gazeteye, edebiyata ilgisini gören Mehmet Refet, Hakkı Tarık'a gazetenin ortaklığını teklif eder. Yüz altın karşılığında gazeteye ortak olan Hakkı Tarık, bir süre sonra aldatıldığını fark edince hayal kırıklığına uğrar. Bu üzücü olaydan sonra ağabeyi Mehmet Asım, onu İstanbul'a çağırarak Mekteb-i Hukuk'a kaydolması için teşvik eder. Mehmet Asım, Mekteb-i Mülkiye'den mezun olmuş ve *Tanin*'de yazılar yazmaktadır. O dönemde İstanbul'daki kültür hayatının canlılığı Hakkı Tarık'ı cezbeder ve ağabeyinin yardımıyla *Tanin*'de yazmaya başlayarak basın dünyasına adım atar.

Hakkı Tarık'ın asıl adı İsmail Hakkı'dır. Mehmet Asım, Abdülhak Hamid'e hayranlığı ve *Tarık* piyesini beğenmesi sebebiyle *Tanin*'de bazen “Tarık” müstearını kullanmıştır. Kardeşi İsmail Hakkı'nın da bu ismi beğendiğini fark edince “Tarık”ı onun kullanmasına izin vermiştir (Akbayar ve Koloğlu, 1996: 21).

Tanin'le başladığı gazetecilik hayatına *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, İttihat ve Terakki'nin Eskişehir'deki yayın organı *Hakikat* gazeteleri, *Aşiyân* (Henden, 1966: e-kaynak), *Rübab* dergileri (Polat, 2005: 86, 88) (Nemutlu, 2018: 1396-1397) ve Milli Mücadele yıllarında kurulan *Vakit*¹ gazetesine devam eden Hakkı Tarık Us'un gazeteye, dergiye, kitaba ilgisi hiç kaybolmamış, hep canlı kalmıştır. Bu özelliği onu, iyi bir koleksiyoner yapmış ve kurduğu kütüphane de bunun bir göstergesi olmuştur.

Hakkı Tarık Us'un kitapseverliği onu *Kitap ve Kitapçılık* adlı bir mecmua çıkarmaya sevk etmiştir, diyebiliriz. 1 İkincikanun (Ocak) 1936 – 15 Nisan 1937 tarihlerinde on beş günde bir yayımlanan *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, toplam 30 sayı çıkmıştır. Derginin yayın direktörlüğünü Refik Ahmet Sevengil üstlenmiştir. İlk sayıda yayınladığı “Kültür Yolunda” (Sevengil, 1936: 2-3) başlıklı yazıda, derginin yayın politikasını açıklayan Sevengil'e göre Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle siyasi ve sosyal hayatta önemli adımlar atılmış özellikle harf inkılabıyla toplumun okuma-yazma sorunu sona ermiştir. Buna bağlı olarak ilk, ortaokul ve liselerin açılması, İstanbul Üniversitesi'nin “yeni bilgi esaslarına göre düzeltilmesi”, Ankara'da ikinci bir üniversitenin açılması, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (1931) ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin (1932) kurulması kültür hayatının gelişmesine katkı sağlayan önemli hamleler ve teşebbüslerdir. Sevengil, bütün bunları göz önünde bulundurarak Türkiye'nin canlı bir fikir hayatına kavuşabilmesi için *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin de buna hizmet edeceğini belirtir:

“Bu mecmua bu yolda gönüllü bir işçidir; çalışmasını iki sahadan yürüterek faydalı olabileceğine inanıyor:

a) Memleketimizde ve başka memleketlerde çıkan kitapları size tanıtarak okumanıza hizmet edecek

¹ *Vakit* gazetesinin muhtevası ve edebî faaliyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Yücel, 2022) (Akçay, 2022).

b) Kitap yazılmasını ve basılmasını kolaylaştırmağa, bu yoldaki engelleri kaldırmağa, azaltmağa çalışacak

Birbirini besleyecek olan iki güç iş!..” (Sevengil, 1936: 3).

Yayın politikasına genel itibarıyla riayet eden dergi, matbaa, kütüphane, kitapçılar ve kitapseverler hakkında yazılar yayınlamış ve gerek yurt içi gerekse yurt dışında basılan eserlerin tanıtımına yer vermiştir. Ancak kitap yazımı ve basımını kolaylaştıracak bir girişimde bulunmamıştır.

1. Matbaaya Yönelik Yazılar

Kitap ve Kitapçılık dergisinde bizdeki matbaanın tarihçesini anlatan yazılarla karşılaşırız. Avram Galanti'nin 1927'de neşrettiği *Türkler ve Yahudiler* kitabıyla Selim Nüzhet Gerçek'in 1928'de yayınladığı *Türk Matbaacılığı* eserinden yola çıkılarak kaleme alınan yazılarda Osmanlı Devleti'nde ilk matbaanın Yahudiler tarafından kurulduğu belirtilir. Özellikle 15.yy'da II. Bayezid zamanında İspanya'dan gelen Yahudilerin önce İstanbul sonra Selanik'te kurduğu matbaalarda İbranice, Latince, Yunanca eserler basıldığı hatta Kanuni Sultan Süleyman zamanında İbrani harfleriyle İbranice-Türkçe bir lügat yayımlandığı ifade edilir (İmzasız, 1936: 16). “Türkiye’de Matbaalar” başlıklı yazıda da 16. yy'da Sivaslı Apkar isminde bir Ermeni'nin, Venedik matbaalarında çalıştıktan sonra İstanbul'a gelerek Kumkapı'da ilk Ermeni matbaasını açtığını, 17. yy'da Rum bir papazın, Londra'dan matbaa için gerekli aletleri getirterek İngiliz konsolosluğunda Rumca kitaplar basmak üzere bir matbaa kurduğunu, ilk Türk matbaasının ise 18. yy'da İbrahim Müteferrika ile Said Efendi (Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu) tarafından faaliyete geçirildiği anlatılır (İmzasız, 1936: 20). “Matbaa Düşmanlığı” başlıklı bir başka yazıda ise Padişah III. Ahmet'in matbaa konusunda ihtiyatlı davrandığından bahsedilir (**, 1936: 14-16). Çünkü III. Ahmet'ten önce II. Mustafa zamanında bazı Hıristiyan din adamları, Ermeniler arasında Katolik mezhebini yaymak istediklerinden İncil'de birtakım değişiklik yapmışlardır. Bunun üzerine Ermeni matbaaları denetime alınarak sorumluları cezalandırılmıştır. III. Ahmet de Türk matbaasında “taassubu ayaklandırmamak” için tefsir, fıkıh, hadis ve kelim gibi İslam dinine ait bilgilerin basılmamasına dikkat etmiştir. Matbaa faaliyete geçtikten sonra o dönem hattatlarının, geçim vasıtalarının elden gitmesi kaygısıyla “kalem, kâğıt, divit” gibi yazı araç gereçlerini bir tabuta koyup sokaklarda dolaştırarak matbaa aleyhinde gösteri yaptığı da belirtilir. İlk Türk matbaasının faaliyetleri saray tarafından bazı şartlara bağlanırken hattatlar tarafından da engellenmeye çalışılmıştır. Ancak Batı'da durumun farklı olduğu bir yazıyla açıklanır (İmzasız, 1936: 3-5). 1549 yılında Belçika'nın Anvers şehrinde Cristoffel Plantin'e kral tarafından ülkenin her türlü kitabını basma imtiyazı verildiği ve bu sayede Belçika, İspanya, Fransa'da okunan bütün din kitapları ve diğer eserlerin Plantin'in matbaasında basıldığı anlatılır. Hükümet tarafından desteklenen Plantin'den sonra farklı kişilerin yönetimine geçen matbaanın zamanla büyüdüğü, yayınlanan kitapların arttığı ve bu matbaanın artık bir müze kütüphane olarak ziyarete açık olduğu ifade edilir.²

Kitap ve Kitapçılık dergisi, matbaayı icat eden Guttenberg'in tanıtımına da yer vermiştir. Zeynel Akkoç, “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti” (Akkoç, 1937: 5-7) başlıklı yazısında asıl ismi Hans Geisfleisch olan Gutenberg'in -Gutenberg, annesinin ismiymiş- matbaayı icat ederek insanlığa en büyük hizmetlerden birini yaptığını anlatır. Önce tahtadan sonra kurşundan yaptığı harfleri sıraya dizerek basan Gutenberg'in hayattayken icadının önemi anlaşılmadığı için gerekli ilgiyi

² Halen ziyaretçi kabul eden Plantin Moretos Müzesi, 2005'te UNESCO Dünya Mirası listesine alınmıştır. https://tr.wikipedia.org/wiki/Plantin-Moretus_M%C3%BCzesi (Erişim tarihi: 21.11.2023).

göremediğine dikkat çekilir. İlk kitap basma şerefi Guttenberg'e verilse de "en eski basma kitabın Türkçe" olduğu bir başka yazıda belirtilir (İmzasız, 1936: 10). *Ulus*'ta yazan Hamit Koşay'dan aktarılan bilgiye göre kitap basımının Batı'ya doğru yayılmasında Uygur Türklerinin etkisi olmuştur. Özellikle Talas savaşıyla (751) kâğıdın, Semerkant ve Kahire üzerinden Avrupa'ya ulaştığını anlatan Koşay, "en eski hurufat tipiyle basılı eser" in Türkçe olduğunu ifade eder:

"Ortaçağ'da Avrupa'da bilgi yalnız rahiplere has bir imtiyaz olduğu sırada Uygur Türklerinde tüccar ve esnaf hukuki istilahlarla dolu senet ve kontratlarını bizzat hazırlarlardı. Buna ait binlerce belgeyi Avrupa müzelerinde görmek mümkündür." (İmzasız, 1936: 10).

2. Kütüphanelere Yönelik Yazılar

Kazancının büyük kısmıyla Vakit Yurdu binasında bir kütüphane kuran ve araştırmacıların istifadesine sunan Hakkı Tarık Us³ (Öztürk ve Hacıismailoğlu, 2012: 189), *Kitap ve Kitapçılık* dergisinde kütüphanelerin kültür hayatımızdaki değerini ortaya koyan yazılara da yer vermiştir. Burhan Belge "Kitap ve Kültür" başlıklı yazısında bir memleketin kültür kaynaklarına ulaşmak için kütüphanelerin gerekli olduğu üzerinde durarak "Ulusal Kütüphane"nin kurulmasının elzem olduğunu dile getirmiştir:

Bir gün bir münakaşada Fazıl Ahmet demişti ki:

"Gördüğüm ve tanıdığım kültürlü adamlar, onu kaynaklarından takip etmiş olanlardır. Kültürlü diye geçinenler ise kültürü, kaynaklarından değil, sulandırılmış olan kültürlü insanların eserlerinden takip edenlerdir."

Hocamın bu mütalaası çok doğrudur. Hatta o kadar ki teşmil edilerek şu iddiada bulunmak da kabildir:

"Kültürlü milletler, kültürü kaynaklarından takip etmiş olanlardır. Kültürlü geçinen milletler ise, kültürü kaynaklarından değil, sulandırılmış olarak kültürlü milletlerin eserlerinden takip edenlerdir." (Belge, 1936: 1-2).

Bu hususta devletin, kütüphaneyi, kütüphane kurmayı bir "kültür politikası" olarak görmesini ister ve buna bütçe ayırmasını teklif eder. Aslında kütüphanelerin bir devlet programına alınması, konuyla ilgili diğer yazıların da ortak kanaatidir. Özellikle İstanbul kütüphanelerindeki kitapların bir envanterinin çıkarılması, buna bağlı olarak bir tasnife gidilmesi hem eserlerin yıpranmasını, çalınmasını önlemek hem de araştırmacıların çalışmasını kolaylaştırmak adına önemlidir. Kültür Bakanlığı, İstanbul kütüphanelerinde bulunan yazma ve basma eserlerin çürümekten korunması için Kültür Direktörlüğüne bir genelge gönderir (İmzasız, 1936: 10). Müzeler Direktörü Aziz Ogan, Kültür Direktörü Tevfik, Topkapı müzesi direktörü Tahsin Öz, Derleme direktörü Selim Nüzhet, Üniversite kütüphaneler direktörü Fehmi Ethem (Karatay)'den oluşan heyet, bakanlığa gönderdikleri raporda "Müzeler kimyagerinin kitapları sandıklarda kurtların yememesini temin için bir talimatname hazırlaması, kütüphanelerde kurt çoğaltan tozun önüne geçilmesi için cezri tedbirler alınması, kitapların havalandırılması" gibi maddelere yer vermiş ve bunun için bakanlıktan bir bütçe tahsis etmesini istemiştir.

³ Sahaflar Çarşısı'nın tanınmış kitapçısı Raif Yelkenci, Hakkı Tarık Us'un kitaba olan ilgisini şöyle anlatmıştır: "Emsali gibi kitap, gazete, mecmua toplamak, bunlardan koleksiyon yapmak hastası idi. Yalnız toplayabildiği kadar topladı, tasfiyeye vakit kalmadan toplamış olduğu muazzam kitap, mecmua, gazete koleksiyonları arasında yalnız başına çalışarak -Vakit idarehanesi ki Orhan Bey Hanı'nın üst kısmı tamamen Hakkı Tarık Bey merhumun kütüphanesi idi- geceleri kitapları karıştırırken onlarla konuşarak, ağır küflü kokular ona çiçek meraklısı bir zatın çiçekler arasında geçirdiği güzel günlerden, saatlerden daha zevkli olduğunu söylerdi. Üzerinde çok vazifesi var iken bunlardan fırsat bularak haftada birkaç defa Beyazıt'ta kitapçılar çarşısına uğrar, epeyce zamanını kitapçıların sergilerinde geçirir, mesela eski gazete nüshalarından koleksiyon için bazı numaralarını bulduğu ve bir müellifin imzalı bir kitabını veya meçhul bir müellifin kitabını bulduğu zaman ne kadar sevinç duyardı." (Akbayar ve Koloğlu, 1996: 103); Hakkı Tarık Us'un süreli yayın koleksiyonu kataloğu için bkz. (Öztürk vd. 2006).

Niyazi Ahmet (Banoğlu) de ilgili iki yazısında mevcut kütüphanelerin kataloglarının hazırlanmasını, benzer konuda olan kitap ve belgelerin bir araya getirilmesini teklif eder. “İlim ve İhtisas” (N. A., 1936: 3-4) başlıklı yazıda kütüphanelerde bir tasnife gidilmediğini, pek çok “vakfiye”nin kilit altında tutulduğunu özellikle bir katalog çalışmasıyla bunların araştırmacıların hizmetine açılmasını talep eder. “Bu yüzden değil midir ki her sene kütüphanelerimizde yeni bir eser keşfediliyor. Çok defa bu keşifler Avrupalı âlimler tarafından oluyor” diyerek kütüphane yetkililerinin sistemli çalışmaları gerektiğine dikkat çeker. Hatta Köprülü Kütüphanesinde gördüğü meşhur su yolları haritasını kendisinden önce Almanların görüp fotoğrafını aldığını öğrendikten sonra endişesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Değeri bir devrin tarihi olan bu eserler, belki bir gün tasnif edilmiş olacaktır. Fakat şunu düşünelim! Bu eserlerden yarım asır sonra yapılacak istifade ile bugün yapılacak istifade arasında dağlar kadar fark var. Yarım asır sonra Arapça harfi okuyabilen parmakla gösterilecektir. O vakit, kütüphanelerimizdeki eserleri tetkik için belki Avrupa’dan mütehasıs getirtmek mecburiyetinde kalır.” (N. A., 1936: 3-4)

Bu durum aslında bir başka hususa da dikkat çekiyor. Harf inkılabından sonra devrin aydınları, Arap harfli metinleri okuyacak kişi sayısının azalacağından endişe duydukları için bir an önce mevcut “evrak, vakfiye, yazma ve basma kitaplar”ın eksiksiz bir şekilde tasnif edilmesine ve bunların “umumi bir kütüphane”de toplanması için büyük bir kütüphane kurulmasına vurgu yapıyor.

Niyazi Ahmet, konuyla ilgili diğer yazısında yine kütüphanelerin, katalog hazırlamasının elzem olduğunu iki örnekle ifade etmiştir (N. A., 1937: 6). Aradığı bir kitabı İstanbul kütüphanelerinde bulamadığını belirten Niyazi Ahmet, kitabın, Şeyhülislam Arif Hikmet Efendi koleksiyonu arasında bulunduğunu ve bu koleksiyondan 5000 kitabın Medine’ye nakledilirken ilgili kitabın da Medine’deki kütüphaneye taşındığını, neşredilmemiş *Tezakir-i Cevdet*⁴’ten öğrendiğini açıklar. Ayrıca Mizancı Murat’ın “neşrine müsaade alınan kitapların” listesinin kitap halinde iki defa basıldığını ve pek çok kitap meraklısının bundan haberdar olmadığını söyler.

Ömer Rıza Doğrul ise yazısında bir Hintli profesörün bakış açısıyla İstanbul’daki kütüphanelerimizi değerlendirmiştir (Doğrul, 1936: 8-10). Hindistan Aligarh İslam Üniversitesi Arap Edebiyatı profesörlerinden Abdülaziz Meynemi’nin İstanbul’a geldiğini, kütüphanelerde çalışmalar yaptığını ve bu vesileyle kendisiyle kütüphaneler hakkında görüştüğünden bahseder. Önce Mısır’a uğrayan Meynemi’nin, oradaki kütüphanelerin koleksiyonuyla İstanbul’u karşılaştırarak İstanbul’un zenginliğine hayran olduğunu dile getirir. Ona göre İstanbul kütüphaneleri, dünyanın en değerli, en mühim kütüphaneleridir. Bu kütüphaneleri değerli kılan özelliklerden biri kitapların çoğunun yazarlarının el yazısıyla yazılmış olması, diğeri de başka kütüphanelerde nüshası olan birçok eserin asıl nüshalarının İstanbul kütüphanelerinde bulunmasıdır. Meynemi’nin “Bu iki vasıf kadar kütüphanelere servet ve asalet veren başka ne vardır” diyerek İstanbul kütüphanelerini, araştırmacılar için “daimi bir ziyaretgâh” kabul ettiğini belirtir.

Mehmet Asım Us da 1937’de kaleme aldığı “Kütüphanelerimiz” başlıklı yazısında Umumî (Beyazıt Devlet) ve Süleymaniye kütüphanelerindeki kitapların bir kısmının tasnif edildiğine ve bunlar arasında önemli yazma eserlerin yayınlanmadığına dair birtakım tespitlerde bulunur (Us, 1937: 3-4). Umumî Kütüphane’nin son hafızıkütüplerinden İsmail Saib (Sencer)’le görüşen Asım Us, İbn-i Sina’nın el yazması *Kanun (el-Kânun fi’t-Tıb)* tercümesine tesadüf eder ve eserin

⁴ *Tezakir-i Cevdet*’in yeni harflerle tam neşri 1953-1967 yılları arasında Mehmet Cavit Baysun tarafından dört cilt halinde yapılmış olup Türk Tarih Kurumunca basılmıştır (Halaçoğlu, 1993: 448).

basılmadığına hayıflanır. Ona göre kütüphanelere ve kitap tasnif işlerine daha çok ehemmiyet verilmelidir. Özellikle kütüphane tesisinde ve tanziminde belediyelerin de görevlendirilmesini hatta Kültür Bakanlığı'nın kontrolü ve yönlendirmesiyle her belediyenin kütüphane açmasını talep eder. Bakanlığın bu kütüphanelere “faydalı görülen kitaplar”ı temin etmesini ister.

Dr. A. Süheyl Ünver ile Sabahattin Ağlarıcı ise meslekleri gereği İstanbul kütüphanelerindeki el yazması tıp kitaplarına dikkat çekmişlerdir (Ünver ve Ağlarıcı, 1936: 1-4). İstanbul'da 110 kütüphane bulunmakta ve bu koleksiyonlar Süleymaniye Umumi Kütüphanesi, Fatih Millet Kütüphanesi, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi, Çarşambada Murat Molla Kütüphanesi, Fatih Kütüphanesi, Üniversite Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Kütüphanesi ve Umumî Kütüphane bünyesinde yer almaktadır. Mevcut fihristlerin, katalogların sistematik tasnife göre hazırlanmadığı ifade edilerek eski el yazması tıp kitaplarının yazar ve konularına göre bir fihristinin yapılmasının gerekli olduğu vurgulanır. Yaptıkları incelemeye göre İstanbul kütüphanelerindeki kitapların %1'i tıp kitabıdır. Ancak sistematik bir tasnif neticesinde bu oranın artacağı öngörülür. Ünver ile Ağlarıcı, 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Tıp Tarihi Enstitüsü için bir müze ile kütüphane tesis edilmesini ve mevcut Türkçe, Arapça, Farsça tıp kitaplarının buraya taşınmasını hükümetten talep ederler:

“Artık arziulusal ilmî münasebetlerimiz sıklaşmaktadır. Türk neşriyatını ve bibliyografisini Avrupa'dan istemeğe başlamışlardır. Garptan bu eserleri hayretlerle dinleyen tıp tarihi âlimleri herhangi bir vesile ile buraya geldiklerinde tetkiklerini kolaylaştıracak inkişaf etmiş bir müessese bulurlar ve tıp tarihi için bunun çok lüzumu vardır. Burada bütün bu eserler sıraya konur, muhtelif fihristler yapılır, nefis olanları teşhir olunur, diğerleri de muhafaza edilmiş ve daima tetkike amade bir halde durur.

İlim yolunda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen Cumhuriyet hükümetimizin bunu da yapacağından emin olabiliriz.” (Ünver ve Ağlarıcı, 1936: 4)

Kitap ve Kitapçılık dergisi, kütüphanelerdeki binlerce yazma eserin tasnif edilerek bir kütüphanede toplanması meselesini, Osmanlı Devleti'nin son resmi tarihçisi merhum Abdurrahman Şeref (1853-1925)'in “otuz sene evvel” kaleme aldığı bir yazısıyla tekrar irdeler. Dört tefrika halinde yayınlanan yazıda Avrupa'ya elçi olarak gönderilen Mustafa Reşid Paşa'nın, Batı dünyası için “arşiv”in ne kadar önemli olduğunu görmesi ve sadrazam olduktan sonra Hazine-i Evrak'ı kurmasına değinildikten sonra devletin geleceği için “tarihi vesikalar”ın nelerden ibaret olduğu ve bu vesikaların nerelerde, nasıl muhafaza edildiği ayrıntılı bir şekilde anlatılır.

3. Kitaba, Kitapçılara ve Kitap Meraklılarına Yönelik Yazılar

Matbaa ve kütüphanelerin yanı sıra kitaplar, kitapçılar ve kitap meraklıları da *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin ele aldığı konu başlıklarıdır. Kitabın tarihçesi hakkında bilgi veren Ömer Rıza Doğrul, Sümerler ve Akadlar zamanında çamurdan yapılmış levhalar üzerine yazılmış örnekleri bir “kitap” kabul etmese de Mısırlıların milattan önce papirüslere yazdıkları eserleri “kitap” kategorisine yakın bulduğunu belirtir (Doğrul, 1936: 4-6). Bir süre sonra papirüsün yerini “parişman”ın aldığını ve bizim kâğıt dediğimiz şeye Avrupalıların “paper” dediğini ifade eder. 12. yy'dan itibaren Avrupa'da kâğıt fabrikalarının kurulması ve sonra matbaanın icadıyla kitap basımının yaygınlaştığını anlatan Ömer Rıza Doğrul, kitabın gelişmesinde makineleşmenin önemini vurgulamıştır. Kitabın tarihçesiyle birlikte bizde ve Batı'da kitaba verilen ehemmiyet üzerinde de durulur. Asım Us, Almanya'da “Kış Yardımı” adlı kurumun işsiz ailelerin sadece maddi ihtiyaçlarını, yiyecek ve giyeceklerini değil, kitap ihtiyaçlarını da karşıladığından bahseder. Bu da Almanya'da “okuma ihtiyacı”nın, yeme-içme ihtiyacıyla eşdeğer olduğunu

gösteren önemli bir husustur. Okumayı “ruhun gıdası” kabul eden Asım Us, yazısını bir temenni, bir serzenişle bitirir: “Acaba kitap ve okumak ihtiyacının bir yiyecek, giyecek ihtiyacı kadar zaruri olduğu bizde halk tarafından ne zaman anlaşılacak?” (Us, 1936: 1)

Avrupa’da en çok kitap okuyan ülkenin Almanya olduğu derginin bir başka yazısında da zikredilir (İmzasız, 1936: 13). Bizde ise kitap okuyan kişi sayısının az olduğundan şikâyet edilir. Hatta *Cumhuriyet* gazetesinden iktibas edilen bir yazıda Reşat Nuri Güntekin, Mustafa Şekip Tunç, Nebizade Hamdi Ülkümen ve Agâh Sırrı Levend gibi devrin önde gelen yazarlarıyla görüşülüp konuyla ilgili görüşleri paylaşılmıştır (Kandemir, 1936: 3-5). Reşat Nuri, ülkemizde iyi-kötü kitap okunsa da iyi bir okuyucu zümresinin olmadığını belirtir. Özellikle okuyucu sınıfının azalmasında hayat tarzının etkili olduğu görüşündedir. Ona göre eskiden insanlar “daha kendi köşelerinde, daha münzevi yaşarlar ve bir kısmı boş zamanlarını okumakla” geçirirdi. Bir taraftan kitapçıların da okuyucuyu tatmin edecek durumda olmaması yani kitapların pahalı, satış organizasyonlarının bozuk olması hatta Anadolu’nun pek çok yerinde kitapçı bulunmaması okuyucu sınıfını olumsuz etkilemektedir. Reşat Nuri, aynı zamanda bir eğitimci olarak bir memlekette okuyucu sınıfının artmasında “tedrisat tarzı”nın etkili olduğunu ifade etmiştir. Bir ilim adamı olan Mustafa Şekip ise konuya bilimsel açıdan yaklaşarak halkın, okumak için “meseleleri olması” gerektiği üzerinde durur:

“Halk, milli, iktisadi, içtimai, bedii meseleleri varsa ve bu meseleleri duymuşsa okumak ihtiyacı da olacaktır. Ve bunlara cevap verecek neşriyat herhalde onun uyanış iştihasına bir cevap teşkil edecektir.

Eğer okumak buhranı varsa bu, herhalde halkın dediğim meseleler karşısında geçirdiği buhranlı vaziyeti izah eder. Yoksa okumak, ne sade bir dille yazmak ne de şu veya bu mevzu üzerinde dolaşmakla temin edilebilecek bir zafer değildir.” (Kandemir, 1936: 4)

Nebizade Hamdi de yayınevlerinin ya okul kitabı ya da “eğitim görmüşlerin anlayacağı” kitaplar yayınladıklarını, “orta ve ortadan aşağı” seviyede eğitim görenlere yönelik kitapların olmamasına temas ederek halkevlerinin bu konuda çalışmasını ister. Ayrıca mevcut kütüphanelerin fiziki açıdan güçlendirilmesini, çalışma saatlerinin uzatılmasını ve kütüphanesi olmayan şehirlere seyyar kütüphane gönderilmesini teklif ederek okuyucu sayısını artırmayı hedefler. İstanbul Özel İstiklal Lisesi kurucusu ve müdürü Agâh Sırrı Levend ise konuya sosyolojik ve ekonomik açıdan yaklaşarak “zaman darlığı”nın okumayı sekteye uğrattığından bahsetse de okuma hevesinde olanların bundan etkilenmediği üzerinde durur: “Cumhuriyet inkılabından bugüne kadar on üç senede neşredilen kitap sayısı, bundan evvelki 130 sene zarfında neşredilen kitap sayısına müsavidir, denebilir.” Bunun yanı sıra geçim sıkıntısı ve kitap basımı, telif ücreti gibi sebeplerin de kitaba ulaşmayı zorlaştırdığını belirtir.

Peyami Safa da Fransa ve bizdeki kitap piyasasını karşılaştırdığı yazısında, ismini vermediği bir Batılı yazarla yaptığı röportaj üzerine Fransa’da eskisi kadar kitap okunmadığını, halkın özellikle *Gringoire*, *Marianne* ve *Candide* gibi gazeteleri takip ettiğini ifade etse de Fransa’daki bu buhranın, bizim edebiyatımızla mukayese edilemeyeceğini söyler (Safa, 1936: 3). Fransa’da meşhur bir yazarın kitabı, 17 günde 6000 tane satılmasına rağmen yayınevi sahibinin, bunu az bulduğunu açıklar. Buna karşılık Peyami Safa, bizim edebiyatımızdan örnekler vererek aslında durumu açıklar. Abdülhak Hamid’in *Eşber*’i, dört senede 2000 baskı yapmış ve tükenmemiş, Süleyman Nazif’in *Malta Geceleri* on iki senede 600 tane satılmış, Halide Edib’in *Vurun Kahpeye*, *Dağa Çıkan Kurt* 3000 tane basılmış ve 10 senede yarısı satılmış. Peyami Safa, Fransız yayın hayatındaki “buhran havası”nın bizde “kitap kıran fırtınası” şeklinde olduğunu belirterek yazısını tamamlar.

Kitap ve Kitapçılık dergisi, kitap okunmaması ve kitabın pahalı olması konusunun elli seneden beri tartışıldığına dikkat çekerek Kitapçı Arakel'in bu konuda 1886 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde Fazlı Necib'e verdiği cevabı da nakletmeyi ihmal etmez (İmzasız, 1937: 3-4). Bâbîali'nin en eski kitapçısı, tecrübeli Arakel (Tozluyan) Efendi'ye göre kitap okumaktan keyif almayanlara kitap, bedava verilse yine okunmaz. Kitap okuma alışkanlığını zamana bırakma taraftarı olan Arakel, kitap okuma konusunda bir başka noktaya daha değinir. Bazı okuyucuların edebî zevkinin farklı olduğuna dikkat çekerek "asarıcedide"ye yönelik kitaplardan ziyade *Âşık Kerem*, *Köroğlu* gibi halk hikâyelerini tercih ettikleri için beklenen satışın yakalanamadığına vurgu yaparak bu tür kitapların ihmal edilmemesini ister.

Kültür tarihimiz açısından önemli konulara değinen *Kitap ve Kitapçılık* dergisi "Mesleğe Hizmet Edenler" başlığı altında kitapçılara, yayınevi sahiplerine de yer vermiştir. Kanaat Kitabevi sahibi İlyas Bayar, Hilmi Kitabevi sahibi İbrahim Hilmi Çığıracan, İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin Kitapçı, Muallim Halit Kütüphanesinin sahibi Ahmet Halit Yaşaroğlu'yla yapılan röportajlarda bu mesleğe nasıl başladıkları, hangi türde ve konuda kitap yayınladıkları, en çok sattıkları kitabın hangileri olduğu üzerinde durulmuştur. İlyas Bayar, Ankara caddesinin eski kitapçılarından kabul edilen Kanaat Kitabevi'ni, 1905'te kurduğunu ve 1936'ya kadar "millî kültürü kuvvetlendirecek" tarzda ağırlıklı olarak tarih ve dil sahasında dört bine yakın kitap bastığını belirtir (İmzasız, 1936: 21-22). Ali Reşat'ın *Fransa İhtilal-i Kebiri*, Hüseyin Cahit'in *Türkçe Sarf ve Nahiv*, Fuat Köprülü'nün *Türk Tarihi*, Burhan Cahit'in *Gazi Mustafa Kemal* en çok bastığı kitaplardır. Kitapçı İbrahim Hilmi, "Kütüphane-i İslam" adlı ilk kitabevini 21 Kânunusani 1896 tarihinde açtığını, daha sonra ismini "Kütüphane-i İslam ve Askerî" olarak değiştirdiğini ifade eder (İmzasız, 1936: 7-9). Mekân olarak birkaç yer değiştirdiğini anlatan İbrahim Hilmi, Babıali caddesinde Asar-ı İlmiye Kütüphanesi'nin yerine sonra da Cağaloğlu yokuşunda meşhur kitapçı Arakel'in dükkânına taşındığını ve orada 25 yıl kaldıktan sonra Ankara caddesine geçtiğini söyler. İlk mesleği terzilik olan İbrahim Hilmi, okumaya meraklı olduğunu, Ebüzziya Tevfik'ten alıp okuduğu "Franklen'in ve Edison'un tercüme-i hallerinden" etkilenip gazeteciliğe, kitapçılığa heveslendiğini belirtir. Meslekte önce müretteplik yapıp sonra yayıncılığa yöneldiğini de ekler. Genel olarak İslami ve askerî konuların yanı sıra okul kitapları ve edebî eserler neşreden Hilmi Kitabevi'nin, Hüseyin Rahmi'nin bütün romanlarını bastığını anlatır. Latin harflerinin kabulünden sonra maddi bakımdan zarara uğradığını da ifade eder. İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin Kitapçı, 1901'de Babıali caddesinde Şems kütüphanesiyle mesleğe başladığını ve 35 yıldır kitapçılık yaptığını söyler (İmzasız, 1936: 18-21). Bu mesleği özellikle "sanatta iyi, temiz, terbiyeli insanlarla" bir araya geldiği için tercih ettiğini açıklar. Önce Hakkâklar Çarşısında "Zafer" ismiyle bir kütüphane açtığını, sonra köprübaşında İstanbul tarafına açılan dükkânlardan birini kiralarak kütüphanesini taşıdığını ve "İkbâl" ismini verdiğini anlatır. Yayınladığı kitaplar arasında okul kitaplarının (askerî, hukukî, tıbbî) ağırlıkta olduğunu belirtir. Bunun yanı sıra tarih, edebiyat, dil, tercüme kitaplar da neşrettiğini ifade eder. Hüseyin Kitapçı, İbrahim Hilmi'nin aksine Harf İnkılabıyla fikir ve yayın hayatının gelişiçeğine dair ümitli olduğunu dile getirir. Muallim Halit Kütüphanesinin sahibi Ahmet Halit Yaşaroğlu ise Ankara caddesinde yazdığı kitabı basan, satan, okutan bir yayıncı olarak tanındığından "muharrir, tabî, muallim" olarak anılmıştır (İmzasız, 1936: 11-13). 1928'de kurduğu Muallim Halit Kütüphanesi'nde Faruk Nafiz, Orhan Seyfî, Halit Fahri, Nazım Hikmet gibi devrin genç şairlerinin ilk eserlerini bastığını söyleyerek dükkânının adeta genç şairlerin karargâhı olduğunu belirtir.

Dergi, kitapçılık konusunda İstanbul'la sınırlı kalmayarak kültür hayatımıza hizmet eden diğer kitapçıları da "Anadolu Kitapçıları" başlığı altında okuyucuya tanıtmıştır. Samsun Halk

Kitaphanesinin sahibi Mahmut Necati Kökçüoğlu, Kastamonu Gayret Kitaphanesi sahibi Abdullah Hamdi, Isparta Akman Kitabevi sahibi Lütfi Akman, Kayseri Halk Ticarethanesi sahipleri Nuh, Lütfi ve Mustafa, Bursa Mektepliler Pazarı sahibi Esat, Sivas Kamil Kitabevi sahibi Kamil Yalçiner, Sivas Hediye Kitabevi sahibi Münir Erengözgin -aynı zamanda İzmir'deki Gençlik Kitabevi'ne şube açmış- Bitlis Yılmaz Kütüphanesi tanıtılan kitapçılardır.

İstanbul ve İstanbul dışındaki kitapevleri ve kitapçılar hakkında bilgi veren yazı dizileri derginin onuncu sayısından sonra sekteye uğrayınca *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, bir teşebbüste bulunarak Babıali ve Beyazıt'taki kitapçılarla bu tanıtım yazılarına devam edeceğini haber verir. Hatta mevcut kitapçılardan “birer resim ve hal tercümeleri ile eski kitapçılar hakkında -eğer varsa-bilgilerini” dergi idarehanesine göndermelerini rica eder:

“*Kitap ve Kitapçılık* mecmuası, bu güne kadar ihmal edilmiş ve şimdiye kadar hiçbir kimse tarafından teşebbüs edilmemiş bir yazı silsilesi hazırlamağa başlamıştır. Mecmuanın asıl mevzularından biri olan bu yeni yazılar, şimdiye kadar İstanbul'da kitapçılık yapanların isimlerini toplayarak onların hayatları hakkındaki vesikaları tespit etmektir.

Kitap ve Kitapçılık aynı zamanda bugün Babıali'de ve Beyazıt'ta kitapçılık yapmakta olanların da resim ve tercümeihallerini sırasıyla neşredecektir.” (İmzasız, 1936: 4)

Kitap ve Kitapçılık dergisi, yeni yazı dizisine Zaman Kütüphanesi sahibi Misak Bey'le başlar (N. A., 1937: 5-6). Mesleğinde otuz altı yılını tamamladığını söyleyen Misak Bey'e göre basılan kitapları görmeden, tanımadan; içeriğini bilmeden kitapçılık yapılamaz. Aynı şekilde bir dükkân kiralayıp içine birkaç yüz kitap yerleştirmekle de kitapçılığın olmayacağını belirten Misak Bey, mesleğinin inceliğinin farkında olan biridir: “Kitapçılık sanatı bütün sanatların üstündedir. Çünkü bütün sanatlar kitaplardan okunur ve öğrenilir.” Misak Bey, başlangıçta ilgisi sebebiyle müzik kitapları bastığını zamanla edebiyat ve tarih kitaplarına yöneldiğini anlatır. Harf inkılabı sebebiyle gençlerin, eski kitapları okuyamadığına, ileri yaştakilerin de bu kitapları okuduğuna değinerek topluma bir “okuma aşısı” yapılması gerektiğine yani her yaş ve eğitim seviyesine göre yeni ve çeşitli türde kitapların basılmasına, okuyucu sayısını artırmak adına dikkat çeker. Daha sonra “Babıali'nin Eski Kitapçıları” başlığı altında Kitapçı Arakel, Kitapçı Kasbar, Kırkor Kayseryan, Parseh Keşişyan, Ohanes Aznavur'un kısa hayat hikâyelerine yer verilmiştir (İmzasız, 1937: 3-4).

Dergi, kitap tutkunlarını/bibliyomanları da unutmamıştır. Niyazi Ahmet Banoğlu “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret” başlığı altında İbnülemin Mahmut Kemal İnal, İsmail Fennî (Ertuğrul), Selim Nüzhet Gerçek, Velid Ebüzziya, Celal Nuri İleri, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hakkı Süha Gezgin, Mehmet Zeki Pakalın, İskender Fahrettin Sertelli, İsmail Hakkı Konyalı, Mehmet Halit Bayrı'nın kitap hakkındaki düşüncelerini paylaşmıştır. Her birini evinde ziyaret eden Niyazi Ahmet'in röportajlarından, bu yazarların daha küçük yaşta kitaba ilgi duyduğunu, zamanla kütüphanelerini oluşturduğunu, hatta bazılarının kitaplarını İstanbul yangınlarında kaybettiğini ikinci defa kütüphanelerini oluşturduklarını, kitaplarla ilgili hatıralarını öğreniriz.

Kitap ve Kitapçılık dergisi ilk sayıdan itibaren “Dün ve Yarın Neşriyatı”ndan çıkan kitapların tanıtımıyla hem okuyucuyu bilgilendirmiş hem de Vakit Kitabevi'nin -derginin yayınevini-reklamını yapmıştır. Ayrıca yabancı basına da dergi sayfalarında yer verdiği görülür. Hatta “Garp Kitapları” başlığı altında sadece Almanya, İsviçre ve Avusturya'da basılan kitaplar hakkında bilgi verilmesi, *Cumhuriyet* gazetesi tarafından tenkit edilmiştir (İmzasız, 1936: 3-4). İlgili yazıda derginin yabancı kitap yayınına takip ederek onların tanıtımını yapması ve Türk kitaplarından bahsetmemesi üzerinde durulmuştur. Buna karşılık dergi, *Cumhuriyet* gazetesinin “Biyografya muharriri”ne verdiği cevapta eleştirilen hususun kendilerini de üzdüğünü açıklar. Türk

kitaplarının ihmal edilmediğini özellikle yeni çıkan yayınların dergiye gönderilmediğinin altını çizer. Ayrıca ne maddi ne de manevi yönden Türk yayınevlerinden destek ve katkı göremediklerini anlatarak yayın camiasının tanıtıma, reklama gereken önemi vermediğini ifade eder:

“Avrupa'nın en tanınmış neşriyat evleri, bütün neşriyatlarını muntazam bir surette göndermekle beraber değerli kitaplar hakkında yazdığımız yazılardan maada *Kitap ve Kitapçılık* sayfalarına ayrıca reklam yaptırmak lüzumunu hissetmekte ve bu işi ihmal etmemektedirler.” (İmzasız, 1936: 4).

1 İKincikânun (Ocak) 1936 tarihinde neşredilen *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, Cumhuriyet döneminde fikir, sanat ve kültür faaliyetlerine ön ayak olan dergilerle -*Kadro* (1932), *Ülkü* (1933), *Varlık* (1933), *Fikir Hareketleri* (1933), *Çığır* (1933), *Yeni Adam* (1934), *Yücel* (1935), *Kültür Haftası* (Ocak 1936), *Ağaç* (Mart 1936)- birlikte yayın hayatına girmiştir. Ancak ismi, çağdaşı olan dergilerle zikredilmemiş, tanınmamıştır. Dergi için kitap, kitapçılık ve yayın faaliyetleri hakkında bilgi veren ilk dergidir, diyebiliriz.⁵ *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, Türk basın tarihi açısından yayımlandığı dönemde kitaptan, kitapçılıktan bahseden bir dergi olarak önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bilhassa yayınevi sahipleri ve meşhur kitap meraklılarıyla yaptığı röportajlarla kültür tarihimize hizmet etmiştir. Derginin ilk on sayısı hacimli olsa da daha sonraki sayılarda derginin zayıfladığını, eski gücünü kaybettiğini görürüz. Bu sebeple 16. sayıdan itibaren dergi (Eylül 1936), bir değişikliğe giderek Türkiye'de o zamana kadar bibliyografyası hazırlanmayan kitaplar hakkında bilgi vereceğini, Türkiye'deki kitap meraklılarının yanı sıra “kitap sevenler”i de tanıtacağını açıklamıştır. Ancak 15 Nisan 1937'de yayınlanan 30. ve son sayıda hiçbir gerekçe göstermeden dergi faaliyetini sona erdirmiştir. Özellikle çıkışından altı ay sonra (sayı: 11, Haziran 1936) “Pul ve Pulculuk”, “Amatör Foto” başlıklı yazılarla derginin, yayın politikasından uzaklaştığı görülür. Necmettin Turinay da *Kitap ve Kitapçılık*'ın sayfalarını yabancı yayınlara tahsis etmesi, bu kitapların reklam ve tanıtımını yapması, pul koleksiyonerliğine önem vermesiyle bir çıkmaza girdiğini belirtmiştir:

“Nitekim derginin içine düştüğü bu açmaz, dönemin *Cumhuriyet* gazetesi tarafından ağır bir eleştiriye tabi tutuluyor. Burada hemen şunu hatırlatalım: O dönemin Türkiye'sinde kâğıt temini ve reklam tekeli tamamen Musevi çevrelerin eline geçmiş olup, bundan en çok zarara uğrayanlar da Yunus Nadi'nin *Cumhuriyet*'i ile Hakkı Tarık'ın gazetelerinden başkası olmuyor.” (Turinay, 2019: e-kaynak)

Netice itibarıyla Cumhuriyet'in ilk döneminde 1930'lu yıllarda çıkan dergilere baktığımızda her birinin edebî, fikrî, siyasî bir “misyon”u, bir “dava”sı olduğu göze çarpar. Tabii bunda ülkenin siyasi-sosyal hayatındaki hareketliliğin etkisi büyüktür. 1 İKincikânun (Ocak) 1936-15 Nisan 1937 tarihleri arasında yayınlanan *Kitap ve Kitapçılık* ise devletin eğitim ve kültür sahasında yaptığı inkılaplara paralel olarak basın-yayın dünyasındaki gelişmeleri takip eden, bununla ilgili haberleri, problemleri ele alan bir kültür dergisi olmuştur. Dergi, Türk basın tarihi hakkında bilgi vermiş, dönemin kitap ve kitapçıları tanıtmış, kütüphanelerde karşılaşılan aksaklıklara çözüm bulmaya çalışmıştır. “Kitap”ı merkeze alan *Kitap ve Kitapçılık*, çağdaşı diğer dergilerden farklı olarak matbaa, kütüphane, kitapçı ve kitapseverler hakkında orijinal bilgiler vererek Türk kültür hayatına hizmet etmiştir.

⁵ “Bizde kitapçılık, henüz iptidai devresini yaşıyor. Avrupa derecesine tekemmül ve intizam altına alınması için daha çok zaman ister. Bu tekemmülsüzlüğün neticesidir ki piyasada da mevki pek düşkün, hemen hiç yok gibidir.” diyen *Kitapçılık* dergisi, bu mesleği geliştirmek adına 16 Aralık 1914 tarihinde tek sayı çıkmıştır (Özbek, 2009: 11).

4. Kitap ve Kitapçılık Dergisi (Le livre et librairie) Bibliyografyası

Sayı: 1, 1 İkincikanun 1936

Refik Ahmet Sevengil, “Kültür Yolunda”, s. 2-3.

Ömer Rıza Doğrul, “Kitap: Bugünkü şekline gelinceye kadar hangi safhalardan geçti?”, s. 4-6.

İmzasız, “Neşriyat Hayatında Kültür Bakanlığı: İlk Okuma Kitapları”, s. 6.

Asım Us, “Geçen Yılın En Mühim Neşriyat Hadisesi: Ata Türk’ün Nutku”, s. 10.

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: İsmail Hakkı Alişanın Dilimize Kazandırdığı Eserler”, s. 11-14. (*Aile Çemberi, İsfahana Doğru, Samimi Saadet, Salambo, Disraelinin Hayatı*)

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: *Gizli Harpler* (çev. Hamdi Varoğlu)”, s. 15-16.

İmzasız, “Küçük Bilgiler: On Beşinci Asırda İstanbul’da Matbaa”, s. 16.

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: *Dinler Tarihi* (Hilmi Ömer Budda)”, s. 17.

Dr. A. Süheyl Ünver, “Kaybettiklerimiz: Muallim Cevdet, hayatı ve eserleri (1883-1935)”, s. 18-20.

İmzasız, “Faydalı Bilgiler: Türkiye’de İlk Matbaalar”, s. 20.

İmzasız, “Mesleğe hizmet edenler: Kırk Yıllık Kitapçı -Kanaat-”, s. 21-22.

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: *Kapitalizm Buhranı* (çev. A. Hamdi Başar)”, s. 23.

İmzasız, “Books and book-publishing”, s. 26.

H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: *Ruhî Mucizeler* (çev. Cemil Sena Ongun)”, s. 27-28.

H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: *Ticaret, Banka ve Borsa* (Muhlis Ete)”, s. 29.

Nurullah Ataç, “Kitapçılık âleminde mühim teşebbüsler: Türkçe-Fransızca Resimli Dil Kılavuzu (Reşat Nuri Güntekin, Süha Delilbaşı, İsmail Hami Danişmend, Nurullah Ataç-Kanaat Kitabevi)”, s. 30-32.

İmzasız “Das buch und der buchhandel”, s. 33-42.

Sayı: 2, İkincikânun 1936

Burhan Belge, “Kitap ve Kültür”, s. 1-2.

Sevengil, “Büyük Yazıcılar: İrfanımıza hizmet için..”, s. 3-4. (Haydar Rıfat kısaca tanıtılır)

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Suphi Nuri İleri’nin Eserleri”, s. 5-6.

İmzasız, “Mesleğe Hizmet Edenler: İbrahim Hilmi”, s. 7-9.

İmzasız, “Yeni Eserler”, s. 9. (Tanıtılan eserler: *Tarih Sevgisi* (İskender Fahrettin Sertelli), *Görüşler ve Duyuşlar* (M. Behçet Perim, Edirne Vilayet Matbaası), *Bahar Çiçeği* (Muazzez Tahsin), *Terbiyede Ahlak Prensipleri* (Con Dovey’den tercüme Belkıs Halim), *Gençlik ve Kaynakları* (Doktor Kaçar))

H. R., Dün ve Yarın Neşriyatı: Suut Kemalettin’in Eserleri”, s. 10-11.

İmzasız, “Küçük Bilgiler: On Yedinci Asırda Türkçe Lügat Kitapları”, s. 11.

“Books and Book-Publishing”, s. 12-14.

“Das Buch Und der Buchhandel”, s. 16-20.

Sayı: 3, 1 Şubat 1936

- Dr. A. Süheyl Ünver – Sabahattin Ağlarıcı, “İstanbul Kütüphanelerinde eski tıp kitapları”, s. 1-4.
- Niyazi A. Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: İbnülemin Mahmut Kemal’in Kütüphanesinde”, s. 5-8, 11.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: İlbahar Selleri”, s. 9-11.
- H. Rifat, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Kadın ve Sosyalizm”, s. 12-13, 15.
- H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: Metafizik Nedir?”, s. 14-15.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Günün Hukukî ve İçtimaî Meseleleri”, s. 16-17.
- Türk Matbaacılığı: Selim Nüzhet, “Küçük Bilgiler: On Yedinci Asırda Türk Gramer Kitapları”, s. 17.
- İmzasız, “Mesleğe Hizmet Edenler: Hem İkrâm hem dava! -İkbal Kütüphanesi-”, s. 18-21.
- Librairie Academique Perrin et Cie tarafından dergiye gönderilen kitaplar okuyucuya tanıtılıyor. İngiltere, Almanya, İsviçre’de basılan eserlerin kısa tanıtımı yapılıyor. S. 21-26.
- İmzasız, “Yeni Çıkan Türkçe Kitaplar”, s. 27-28.

Sayı: 4, 15 Şubat 1936

- Asım Us, “Ruhun Gıdası”, s. 1.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Hilmi Zıyanın dilimize kazandırdığı eserler”, s. 2-3, 6-7.
- İmzasız, “Mühim Teşebbüsler: Basma Yazı ve Resimleri Derleme Direktörlüğü ve Türkiye Bibliyografyası”, s. 4-6.
- Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Bir bavul dolusu basılmamış eseri olan muharrir İsmail Fennî”, s. 8-9, 16.
- İmzasız, “Mesleğe hizmet edenler: Genç şairlerin ilk eserlerini hangi kitapçı basar? Muallim Ahmet Halid’in hatıraları”, s. 11-13.
- İmzasız, “Yeni Eserler: İtalya ve Habeşistan”, s. 13.
- “Das Buch Und der Buchhandel” (Kitap ve kitap ticareti), s. 14-16.

Sayı: 5, 1 Mart 1936

- Refik Ahmet Sevengil, “En eski Çağlarda Yazılı Türk Eserleri”, s. 1-3.
- A. U. (Asım Us?), “Mustafa Kemal Şahsiyeti, Eseri ve Memleket”, s. 4.
- H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: Deliliğin Psikolojisi”, s. 5.
- Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Selim Nüzhet’in Kütüphanesinde”, s. 6-8.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Hükûmdar Millet”, s. 9-10.
- İmzasız, “Küçük Haberler: Bir Kitap Satışı”, s. 10.
- İmzasız, “Basma ve Yazma Eserleri Çürümekten Korumak için”, s. 10.
- İmzasız, “Değerli Bir Eser: Uygurlarda Tababet”, s. 11-12.
- İmzasız, “Mesleğe Hizmet Edenler: Anadolu Kitapçıları”, s. 13-14.
- Garp Kitapları, s. 15-22.

Sayı: 6, 15 Mart 1936

Asım Us, “Atatürk Türkiyesi”, s. 1-2.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Değişimler – Métamorphoses”, s. 3.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Velid Ebüzziyanın kitap sevgisi”, s. 4-6, 10.

“Mesleğe Hizmet Edenler: Anadolu Kitapevleri”, s. 7-8.

Suut Kemal Yetgin, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü”, s. 9-10.

“Yeni Kitaplar”, s. 11. (O dönemde tercüme edilip basılan kitaplar)

Garp Kitapları, s. 12-16.

Sayı: 7, 1 Nisan 1936

Hasan Fehmi Turgal, “Türklerle Hind-Avrupalıların Menşe Birliği”, s. 1-2.

İmzasız, “Haydar Rıfat’ın Dilimize Çevirdiği Eserler: Tarihî Şahsiyetler”, s. 3-4.

“Yeni Kitaplar”, s. 3.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Ruhi Hayatta Lâşuur”, s. 5-6.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Kautskiye Göre Sosyalizm”, s. 7-8.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Celal Nuri’nin zengin kütüphanesinde faydalı ve zevkli bir saat”, s. 9-12.

Refik Ahmet Sevengil’in “Çıplaklar” romanı 11 Nisan’dan itibaren *Kurun* gazetesinde tefrika edilecekti. **, “Tarih Köşesi: Matbaa Düşmanlığı”, s. 14-16.

“Garp Kitapları”, s. 17-22.

Sayı: 8, 15 Nisan 1936

İmzasız, “Bir Fransız mecmuası”, s. 1-2.

Refik Ahmet Sevengil’in “Çıplaklar” romanı 18 Nisan’dan itibaren *Kurun* gazetesinde tefrika edilecekti.

Sevengil, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Dinler Tarihi”, s. 3-5.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Profesörlükten Bahçıvanlığa”, s. 6-8, 10.

“Sivas Kitapçıları”, s. 9-10.

“Garp Kitapları”, s. 11-15.

Sayı: 9, 1 Mayıs 1936

Refik Ahmet Sevengil, “Genç Şairlerimiz ve Eserleri-Mehmet Behçet Yazar (Ahmet Sait Basımevi, 1936)”, s. 1-3.

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Filozofi ve Sanat-Suut Kemal Yetkin”, s. 3-4.

N. Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Hakkı Süha’nın Kütüphanesinde”, s. 5-7, 11.

Ömer Rıza Doğrul, “İstanbul Kütüphanelerinde yeryüzünde eşi bulunmayan değerli muharrirlerinin el yazılarıyla yazma eserler – Hintli profesörün mecmuamıza beyanatı”, s. 8-10.
İmzasız, “Yeryüzünde en eski basma kitap Türkçe’dir”, s. 10.
“Garp Kitapları”, s. 12-16.

Sayı: 10, 15 Mayıs 1936

** , “De Profundis, Oscar Wilde’ın hayatındaki trajedi-Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 1-3.
“Anadolu Kitapçıları: Bitlis’te İlk Kitapçı”, s. 3.
Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Değerli Bir Bilginimiz – Mehmet Zeki (Pakalın)”, s. 4-6.
Refik Ahmet Sevengil, “Edebiyat Âleminde: Kırk Yıl – Halit Ziya Uşaklıgil’in Hatıraları, cilt 1, İst 1936”, s. 7-8.
“Dün ve Yarın Neşriyatı: Yeni Adam – çev. Haydar Rıfat”, s. 9-10.
“Garp Kitapları”, s. 11-15.

Sayı: 11, 1 Haziran 1936 (Bu sayıda yanlışlık yapılarak sayı:10 olarak basılmış)

Ömer Rıza Doğrul, “Okumak Nedir? Ne Okumalı, nasıl okumalı?”, s. 3-5.
“Beynelmilel eski kütüphaneler”, s. 5.
Hikmet Münir (Ebcioğlu) (1939-1942 yıllarında *Vakit* gazetesinin Polis romanları serisini kaleme almış-Türk Edb. İsimler Sözlüğü), “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: 3400 cilt kitap yanınca – İskender Fahrettin (Sertelli)”, s. 6-8.
M. N. Göçmen, “Neurscheinunöen der Türkischen literatur: Dei Geschichte der Türkischen Republik (Türk Edebiyatındaki Yenilikler: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi)”, s. 8.
“Garp Kitapları” (Yeni Çıkan ve Gelen Eserler), s. 9-12.
“Pul ve Pulculuk”, s. 13-14.

Sayı: 12, 15 Haziran 1936

Niyazi Ahmet Okan, “Kitap haftası ve kitap bayramı lazım”, s. 3,7.
** , “Dün ve Yarın Neşriyatı: Etika-Ahlakın menbaı ve inkişaf”, s. 4-7.
“Garp Kitapları”, (Yeni çıkanlar ve gelenler), s. 9-11.
“Pul ve Pulculuk” s. 12-13.
“Foto Amatör”, s. 14.

Sayı: 13, 1 Temmuz 1936

Tâbii: Ulus, “Ankara – Türkiye’deki Yeni Oluşun Bir İzahı”, s. 3-4.
İmzasız, “Emirle Dirilen Ölüler”, s. 4.
Nâsır İnal, “Edremit’te Sükûn İçinde Çalışan Âlim: Tahir Harimî Balcıoğlunu kütüphanesinde ziyaret”, s. 5-7.
“Garp Kitapları”, s. 8-10.

“Pul ve Pulculuk”, s. 11-12. (Türk uçak pulları)

“Foto Amatör”, s. 13-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı, 56. Kitaba ulaşmış”

Sayı: 14, 1 Ağustos 1936

İmzasız, “Bir Cevap: Kitap ve Kitapçılık niçin Türk kitaplarından bahsetmiyor?”, s. 3-4.

Garp Kitapları, Yeni çıkan ve gelen eserler, s. 5-7.

Meslek Kitapları, s. 8.

Pul ve Pulculuk, “Türkiye filâtelik kulübü haberleri”, s. 9-11.

Türk Dili Kurumu tarafından bastırılan kitaplar, s. 11.

Foto Amatör, s. 13-14.

Dün ve Yarın Neşriyatı, (50 kitap), s. 15-16.

Sayı: 15, 1 Eylül 1936

Garp Kitapları, s. 3-5.

Pul ve Pulculuk, “Türkiye filâtelik kulübü haberleri”, s. 6-9, 12.

Foto Amatör, s. 10-11.

İmzasız, “Garpta ve Bizde kitapçılık”, s. 13.

Sayı: 16, 15 Eylül 1936

İmzasız, “Kitap Sevenler Köşesi”, s. 3.

İmzasız, “Kitap ve Kitapçılık gelecek sayısından itibaren yepyeni bir şekilde çıkacak”, s. 4.

Niyazi Ahmed, “Meşhur kitap meraklılarını ziyaret: İbrahim Hakkı Konyalı”, s. 5-7.

“Garp Kitapları”, s. 8-9.

“Pul ve Pulculuk: Rusya'nın Tiflis pulu, Pullar üzerindeki gemi resimleri,” s. 10-11, 14.

“Foto Amatör, Spor Fotoları”, s. 12-13.

“Dün ve Yarın Neşriyatı, (60 kitap)”, s. 15-16.

nr. 17, 1 İkteşrin 1936

Lebib Muammer, “Çıplaklar Romanı”, s. 3-4, 13-14.

Niyazi Ahmet, “Hakkı Nezih anlatıyor”, s. 5-6.

İmzasız, “Kıymetli yazma eserler: Kitap der methi piri”, s. 7.

“Garp Kitapları, s. 8-10.

“Pul ve Pulculuk”, s. 11-12.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15-16.

Nr. 18, 15 İlkteşrin 1936.

Bir Kitap meraklısı, “Evliya Çelebi'nin 9'uncu cildi: Büyük emekle başarılı eserde düzeltilmesi lazım gelen noktalar”, s. 3-4, 11-13.

Niyazi Ahmet, “Mehmet Halit Bayrı anlatıyor: Eğer tabiri caiz ise kitap benim eğlencemdir”, s. 5-6.

İmzasız, “Yazma Eserler: Kıssa-i Midilli”, s. 6.

İmzasız, “Yeni eserler: Vakit Cep Kitapları”, s. 6.

İmzasız, “Kitap Sevenler Köşesi”, s. 7.

Vahdet Gültekin, “Kitap Sevenlerdenim”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 14.

Sayı: 19, 1 İkinciteşrin 1936

Peyami Safa, “Kitap kıran fırtınası”, s. 3.

Bir Numaralı Kitapsever (Vahdet Gültekin), “Kitap Sevenler Köşesi: Kitap nasıl okunur?”, s. 4, 8.

Niyazi Ahmet, “Kitap meraklılarını ziyaret: Zahir Hasırcıoğlu'nun Kitapları”, s. 5-6.

İmzasız, “Yazma Eserler”, s. 6.

İmzasız, “Yeni Eserler”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk”, “Tibet ve Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 20, 15 İkinciteşrin 1936

N. A., “İlim ve İhtisas”, s. 3-4.

“Kitap Sevenler Köşesi”, s. 4.

Niyazi Ahmet, “Kitap Meraklılarını Ziyaret: Ahmet Hamdi Tanyeli, Türkiye'de 50 defa basılan bir kitap koleksiyonu”, s. 5-7, 11.

“Garp Kitapları”, s. 8-11.

“Pul ve Pulculuk”, “Kırım Yarımadasının Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 21, 1 İlkânun 1936

Kandemir, “Niçin Okumuyoruz?”, s. 3-5.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî Vesikalarımız Nelerdir?: Evrak-ı Atika ve Vesaik-i Tarihiyemiz”, s. 6-7. (devamı var)

İmzasız, “Kitap ve Sulh”, s. 8.

“Yeni mecmualar”, s. 8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk, 3 Bin Senelik Çin Postaları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 22, 15 İlkânun 1936

İmzasız, “Eski ve Yeni Babiâli Kitapçıları” (Babiâli’deki eski kitapçılar: Ağâh Sabri, Çiftçi, İstanbul, Arakel, Dersaadet, İrfan, Şems, Darüşşafaka, İzmir, Fransız, Şarkiye, Karabet, Kasbar, Umumi, Asır, Türk, Muhtar Halit, Köprü üstü, Şafak, Osmanlı, Vatan, Yeni Osmanlı, Terakki, İtimat, Matoğlu, İstanbul. Babiâli’de bugünkü kütüphaneler (kitapçılar): Cumhuriyet, Tefeyyüz, İlmiye, Anadolu, Aziz, Şark, Hilmi, Gayret, İnkılâp, Yeni Kitapçı, Genç Kitapçı, Muallim Halit, Zaman, Cihan, Maarif, Kâinat, Remzi, Çocuk, Suhulet, Kanaat, Vakit, Fransız), s. 3-4.

İmzasız, “Kitapçı Mihran öldü”, s. 4-5.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî Vesikalarımız”, s. 5-7.

Niyazi Ahmet, “Üstad İbnülemin Mahmut Kemalle Bir Konuşma: Sokağa düşen kıymetli kitaplar”, s. 8.

“Garp Kitapları”, s. 9-10.

“Pul ve Pulculuk, Pul meraklıları ne bilmelidir?”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 23, 1 Sonkânun 1937

İmzasız, “Eski ve Yeni Kitapçılar” (Beyazıt’ta kitapçılık yapanların, Bedesten’in eski kitapçıların, Sahaflardaki eski kitapçılar ve kitapçılığı bırakanların ismi tek tek zikredilir), s. 3-4.

İmzasız, “Vakit Kütüphanesi Cep Kitapları”, s. 4.

N. A., “Zaman Kütüphanesi sahibi kitapçılığın sırlarını anlatıyor”, s. 5-6.

Abdurrahman Şeref, “Hazineievraak ve Vesikalarımız”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk, Habeş Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 24, sene:2, 15 Sonkânun 1937

İmzasız, “16.’ncı Asırda Kitap ve Matbaa”, s. 3-4.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî vesikalarımız”, s. 5.

Hüseyin Namık, “Ali Emiri Efendinin kitap merakı”, s. 6-7.

“Garp Kitapları”, s. 8-11.

“Pul ve Pulculuk, Avusturya’da 1936 Pulculuk günü”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 25, sene: 2, 1 Şubat 1937

L. M., “Kitapçılığın Himayesi”, s. 3-4.

“Vakit Cep Kitapları”, s. 4.
İmzasız, “Yeni Çıkan eserler”, s. 5-6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
“Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 26, sene: 2, 15 Şubat 1937

İmzasız, “Babiâlinin eski kitapçıları”, s. 3-4.
İmzasız, “Kitapçı Niyazi öldü”, s. 5.
İmzasız, “Liza”, s. 6.
İmzasız, “Hazine-i Evrak'ta bulunan yeni bir vesika”, s. 6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
M. N., “Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 27, sene: 2, 1 Mart 1937

İmzasız, “50 senedir devam eden kitap derdi”, s. 3-4.
İmzasız, “Liza”, “Kafkas Hikâyeleri”, “Ders ve plan örnekleri”, “Sağlam mecmuası”, s. 5-6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9, 12.
“Tebabet Kitapları”, s. 10-12.
“Pul ve Pulculuk”, s. 13-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 28, sene: 2, 15 Mart 1937

A. Hamdi Tanyeli, “Tıbbiye matbaasında ilk tabolunan tıbbî risale”, s. 3-4.
İmzasız, Eski Kitaplar, s. 4.
Hakkı Süha Gezgin, “Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkışafı”, s. 5-6.
N. A., “Kitap Fihristleri”, s. 6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
“Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 29, sene: 2, 1 Nisan 1937

Asım Us, “Kütüphanelerimiz”, s. 3-4.
Zeynel Akkoç, “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti?”, s. 5, 7.
N. A., “Bir senede 17.350 kitap satan adam”, s. 6-7.
“Garp Kitapları”, s. 8-9.
“Pul ve Pulculuk, Taklit Pullar ve Muayeneleri”, s. 10-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 30, sene: 2, 15 Nisan 1937 (En büyük şairimiz Abdülhak Hamit öldü)

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, “Abdülhak Hamit”, s. 3-4.

Refik Ahmet Sevengil, “Abdülhak Hamit”, s. 5-6.

İmzasız, “Hamid’in ‘Ölüm’e dair sözleri”, s. 6.

İmzasız, “En büyük ve milli şairimizin tercümeihâli”, s. 7-8.

Hikmet Münir, “Abdülhak Hamit ölmeden önce, ölümü anında ve öldükten sonra”, s. 8-10.

Abdülhak Hamid, “Çanakkale kahramanı”, s. 10.

“Garp Kitapları”, s. 11.

N., “Pul ve Pulculuk, Pullar üzerinde taçlı kadınlar”, s. 12-14.

Dün ve Bugün Neşriyatı”, s. 15.

Diğer Kaynaklar

Akbayar N.; Koloğlu O., (1996). *Gazeteci Bir Aile Us'lar*, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Akçay, E., (2022). *1917-1938 Yılları Arasında Vakit Gazetesindeki Edebî Faaliyetler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı AD: Manisa.

Akkoç, Z., (1937). “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1937, no. 29, s. 5, 7.

Belge, B., (1936). “Kitap ve Kültür”, *Kitap ve Kitapçılık*, İkincikânun 1936, no. 2, s. 1-2.

Doğrul, Ö. R., (1936). “Kitap: Bugünkü şekline gelinceye kadar hangi safhalardan geçti?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 4-6.

Doğrul, Ö. R., (1936). “İstanbul Kütüphanelerinde yeryüzünde eşi bulunmayan değerli muharrirlerinin el yazılarıyla yazma eserler – Hintli profesörün mecmuamıza beyanatı”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mayıs 1936, no. 9, s. 8-10.

Henden, M. İ., (1966). *1908'de Çıkan Aşiyân, Bahçe, Kadın, Ceride, Misbah Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü: İstanbul. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/04191.pdf>. Erişim tarihi: 13.11.2023.

[imzasız], (1936). “Küçük Bilgiler: On Beşinci Asırda İstanbul'da Matbaa”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 16.

[imzasız], (1936). “Faydalı Bilgiler: Türkiye'de İlk Matbaalar”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 20.

[imzasız], (1936). “Mesleğe hizmet edenler: Kırk Yıllık Kitapçı -Kanaat-”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 21-22.

[imzasız], (1936). “Mesleğe Hizmet Edenler: İbrahim Hilmi”, *Kitap ve Kitapçılık*, İkincikânun 1936, no. 2, s. 7-9.

[imzasız], (1936). “Mesleğe Hizmet Edenler: Hem İkrâm hem dava! -İkbal Kütüphanesi-”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Şubat 1936, no. 3, s. 18-21.

[imzasız], (1936). “Mesleğe hizmet edenler: Genç şairlerin ilk eserlerini hangi kitapçı basar? Muallim Ahmet Halid'in hatıraları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1936, no. 4, s. 11-13.

[imzasız], (1936). “Basma ve Yazma Eserleri Çürümekten Korumak için”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mart 1936, no. 5, s. 10.

[imzasız], (1936). “Tarih Köşesi: Matbaa Düşmanlığı”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1936, no. 7, s. 14-16.

[imzasız], (1936). “Yeryüzünde en eski basma kitap Türkçe'dir”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mayıs 1936, no. 9, s. 10.

- [İmzasız], (1936). “Bir Cevap: Kitap ve Kitapçılık niçin Türk kitaplarından bahsetmiyor?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Ağustos 1936, no. 14, s. 3-4.
- [İmzasız], (1936). “Garpta ve Bizde Kitapçılık”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Eylül 1936, no. 15, s. 13.
- [İmzasız], (1936). “Eski ve Yeni Babîâli Kitapçıları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 İllkânun 1936, no. 22, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “16.’ncı Asırda Kitap ve Matbaa”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Sonkânun 1937, no. 24, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “Babîâlinin Eski Kitapçıları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1937, no. 26, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “50 senedir devam eden kitap derdi”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mart 1937, no. 27, s. 3-4.
- Kandemir, (1936). “Niçin Okumuyoruz?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İllkânun 1936, no. 21, s. 3-5.
- N. A., (1936). “İlim ve İhtisas”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 İkinciteşrin 1936, no. 20, s. 3-4.
- N. A., (1937). “Zaman Kütüphanesi sahibi kitapçılığın sırlarını anlatıyor”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Sonkânun 1937, no. 23, s. 5-6.
- N. A., (1937). “Kitap Fihristleri”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Mart 1937, no. 28, s. 6.
- Nemutlu Ö., (2018). “Rûbab Mecmuasındaki Manisalılar”, *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi*, C. 2, s. 1389-1398, Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.
- Polat, N. H., (2005). *Rûbab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbek, Ö., (2009). “*Kitapçılık*”, “*Kitap*” ve “*Yeni Kitap*” Dergileri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı AD: Niğde.
- Öztürk, S.; Hacıismailoğlu A. M., (2012). “Hakkı Tarık Us”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 188-189, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Safa, P., (1936). “Kitap kıran fırtınası”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkinciteşrin 1936, no. 19, s. 3.
- Sevengil, R. S., (1936). “Kültür Yolunda”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 2-3.
- Turinay, N., (2019). “Türkiye’nin en eski kitap dergisi Kitap ve Kitapçılık”, *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/hayat/turkiyenin-en-eski-kitap-dergisikitap-ve-kitapcilik-3512594>. Erişim tarihi: 22.11.2023.
- Us, A., (1936). “Ruhun Gıdası”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1936, no. 4, s. 1.
- Us, A., (1937). “Kütüphanelerimiz”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1937, no. 29, s. 3-4.
- Us, H. R.; Gezgün, H. S. (1958), *Hakkı Tarık Us 1889-1956*, İstanbul: Vakıf Matbaası.
- Ünver, A. S.; Ağlarıcı, S., (1936). “İstanbul Kütüphanelerinde eski tıp kitapları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Şubat 1936, no. 3, s. 1-4.
- Yücel, Ö. F., (2022). *Türk Matbuatında Vakıf Gazetesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Gazetecilik AD: Ankara.